

PIOTR DUCHLIŃSKI
PIOTR S. MAZUR
JACEK POZNAŃSKI SJ

Poglądy filozoficzne Profesora Adama Jonkisa

Profesor Adam Jonkisz znany jest w polskim środowisku filozoficznym jako jeden z nielicznych badaczy strukturalistycznego podejścia w filozofii nauki, przedstawiciel polskich badań na erotetykę, a także kontynuator ważnej tradycji dydaktycznej w zakresie podręczników do logiki ogólnej, tradycji wyznaczonej przez dzieła takich autorów, jak Tadeusz Kotarbiński, a szczególnie Ludwik Borkowski. Jego bogata i nowatorska twórczość filozoficzna znajduje odzwierciedlenie w książkach i artykułach w czasopismach naukowych. W niniejszej charakterystyce poglądów filozoficznych Jubilata skoncentrujemy się na analitycznej rekonstrukcji najważniejszych problemów badawczych, wokół których od końca lat siedemdziesiątych obraca się myśl Jonkisa. Dokonamy tego przeglądu z perspektywy metaprzmiotowej, bliskiej podejściu Jubilata do badania problemów filozoficznych¹.

Badania naukowe prowadzone przez Adama Jonkisa dotyczą problematyki filozofii nauki, etyki i teorii wartości, metafizologii oraz logiki (semiotyki

1 Pewne elementy swoich poglądów na filozofię prof. Jonkisz sformułował w pracach: *O filozofii i nauce uwag kilka* w: B. Szotek, A.J. Noras (red.), *Filozofia i czas przeszły. Profesorowi Czesławowi Głombikowi w 70. rocznicę urodzin*, Katowice 2005, s. 59–71 oraz w: *Uwagi metodologiczne o filozofii i opisie jej dziejów „Studia z Filozofii Polskiej”* 2019, t. 14, s. 7–20. Metafilozoficzne poglądy są także obecne w opracowaniach podręcznikowych prof. Jonkisa: *Wstęp do filozofii* (Bielsko-Biała 2003); *Dzieje filozofii a jej historia i teoria* w: A. Jonkisz, L. Niebrój (red.), *Wprowadzenie do filozofii. Podręcznik dla studentów kierunków medycznych*, Katowice 2013, s. 11–22; *Z dziejów filozofii: różnorodność koncepcji, szkół* (tamże, s. 23–47); *Ogólne nauki filozoficzne* (tamże, s. 48–58) – pełne noty bibliograficzne publikacji Jubilata są zamieszczone w rozdziale Bibliografia niniejszego tomu. Metafilozoficzne refleksje na temat zmieniających się w dziejach poglądów dotyczących relacji między nauką (filozofią) a wiarą zawarte są również w materiale przygotowanym przez prof. Jonkisa w ramach realizacji grantu „Problematyka relacji nauka–religia” w Instytucie Filozofii Akademii Ignatianum w Krakowie (2015).

logicznej, ogólnej metodologii nauk, logiki formalnej). Te szerokie zainteresowania spaja nastawienie, w którym ceni się intersubiektywność, ścisłość i precyzję formułowanych tez oraz sposobów ich epistemicznego uzasadniania. Podczas studiów filozoficznych na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jonkisz zdobył rzetelne wykształcenie metodologiczne, które na trwale określiło jego nastawienie do formułowania i rozstrzygnięcia problemów filozoficznych. To nastawienie kształtowali tacy wybitni filozofowie tamtego czasu i środowiska, jak ks. prof. Stanisław Kamiński, ks. prof. Stanisław Mazierski czy prof. Leon Koj.

Metafilozoficzne poglądy Jonkisz mieszczą się w zakresie szeroko rozumianej filozofii klasycznej. Wypływają z pewnego nastawienia, które głęboko zinternalizował w trakcie studiów filozoficznych i w relacjach ze swoimi nauczycielami, dla których logika i precyzja były najwyższymi wartościami w pracy naukowej. Zostały ukształtowane z jednej strony przez środowisko tzw. Szkoły Lubelskiej, a z drugiej przez środowisko uczniów i kontynuatorów Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. W jego poglądach na filozofię dominuje nastawienie logiczno-metodologiczne i częściowo epistemologiczne. Jonkisz ceni racjonalność, krytyczną dyskusję i otwartość na naukowy obraz świata. Zwraca uwagę na trudności w jednoznacznym zdefiniowaniu filozofii. Bliska mu jest naukowa koncepcja logicznej filozofii rozwijana przez czołowych przedstawicieli Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. Oczywiście, jest on świadomy, że filozofia nie jest i nie będzie nigdy nauką taką, jak nauki empiryczne czy formalne. Niemniej jednak zastosowanie metod logicznych pozwala uznać, że filozofia spełnia standardy naukowości właściwe dla wspomnianych nauk. Dla Jonkisz filozofia to działalność intelektualna, której rezultaty poznawcze powinny być formułowane w sposób jasny i precyzyjny, uzasadniane racjami poznawczymi oraz intersubiektywnie sprawdzalne. Kolektywnemu pojmowaniu filozofii (filozofia jako zbiór różnych nauk filozoficznych) towarzyszy podejście problemowe oraz świadomość warunkowego rozstrzygnięcia problemów filozoficznych. W jego pracach widoczny jest dystans do filozofii tzw. autonomicznej, tj. spekulatywnej, opartej wyłącznie na intuicjach zdrowego rozsądku, odrzucającej dane nauk empirycznych. Jonkisz dostrzega konieczność uprawiania takiej filozofii, która – zachowując epistemologiczną i metodologiczną autonomię – odwołuje się przy rozstrzygnięciu problemów do metod logiki oraz danych nauk empirycznych. Tak rozumiana filozofia może być uprawiana jako filozoficzna synteza wyników szczegółowych nauk przyrodniczych albo jako filozofia ograniczona do badania wytworów ludzkich (język, nauka, sztuka, religia, ustroje społeczne i polityczne, style życia indywidualnego etc.). Nie służy ona ani do budowania koncepcji świata fizycznego, ani koncepcji człowieka w jego fizyczności, choć może podejmować filozoficzne pytania dotyczące człowieka, takie jak cel życia, kres istnienia, sztuka życia etc. W poszukiwaniu odpowiedzi na te pytania trzeba jednak uwzględnić to, co dla budowania

i treści filozoficznej koncepcji jest istotne, a wiadome z niefilozoficznych nauk o człowieku. Wiedzy o świecie dostarczają nam obecnie nauki przyrodnicze (np. fizyka, biologia) i w filozofii nie sposób nie korzystać z ich ustaleń. Dlatego, na przykład, racjonalna ontologia – jak postulował Koj – musi być uprawiana za pomocą metod logicznych i w powiązaniu z naukami empirycznymi.

W uprawianiu filozofii ważną rolę odgrywa – na co wielokrotnie zwracał uwagę Jonkisz – zarówno znajomość historii nauki, jak i historii filozofii. Ta ostatnia nie może jednak zastąpić rzetelnego filozofowania polegającego na dostrzeganiu różnych sytuacji problemowych. W związku z tym wyraźnie odróżnia historyka filozofii i filozofoznawcę, zdającego sprawę z tego kto, co i w jakim dziele ogłosił, od filozofa, który zmagają się z problemami. Jonkisz, oczywiście, nie uważa, że filozofię można uprawiać tylko za pomocą metod logicznych, bo nie wszystkie problemy filozoficzne można tak ująć. Podkreśla jednak, że nieocenioną pomocą w uprawianiu filozofii jest logika rozumiana szeroko, tj. obejmująca semiotykę logiczną, ogólną metodologię nauk i logikę formalną.

W karierze naukowej Jonkisz chronologicznie pierwszym polem badawczym była filozofia nauki. Pierwsze prace poświęcone tej dziedzinie dotyczyły filozofii Karla Rajmunda Poppera i koncentrowały się na problematyce postępu i racjonalności w nauce. W badaniach w dziedzinie szeroko rozumianej filozofii nauki dominowały zagadnienia epistemologiczne i metodologiczne: struktura i rozwój nauki; porównywalność, ciągłość i postęp teorii naukowych; racjonalność naukowa; prawda w nauce. Na marginesie tych głównych dociekań Jonkisz podejmował także kwestie z zakresu ontologii i aksjologii nauki, np. istnienia teorii naukowych i wartości funkcjonujących w nauce.

Ważnym obszarem badawczym Jonkisz jest zagadnienie racjonalności naukowej, które podjął już w swojej pracy magisterskiej pt. *Akceptacja teorii przyrodniczych w ujęciu K. Poppera i I. Lakatosa. Studium porównawcze* (KUL, 1977), napisanej pod kierunkiem ks. prof. Mazierskiego. Wykorzystując teksty źródłowe oraz najnowsze wówczas opracowania dorobku tytułowych filozofów, porównał logiczne i empiryczne kryteria oceny teorii, pretendujących do miana „naukowych”, zaproponowane przez Poppera w różnych etapach rozwoju jego poglądów filozoficznych (odmiany falsyfikacjonizmu) oraz przez Imre Lakatosa w jego metodologii naukowych programów badawczych. Wnioski z pracy magisterskiej Jonkisz przedstawił później w artykule: *Wzorzec racjonalności w ujęciu K. Poppera i I. Lakatosa* („Roczniki Filozoficzne” 1978, t. 26, z. 3, s. 97–109). Koncepcji Poppera poświęcił także napisane później artykuły: *Pojęcie obiektywności w koncepcji K.R. Poppera* („Ruch Filozoficzny” 2001, t. 58, nr 1, s. 63–65) oraz porównawczy tekst: *Rationality and Criticism in the Views of the Philosophers of the Lvov-Warsaw School and K.R. Popper* (w: D. Kubok (red.), *Thinking Critically: What Does It Mean? The Tradition of Philosophical Criticism and Its*

Forms in the European History of Ideas, Berlin 2017, 2018, 2019, s. 173–189). Oceny ogłaszanych koncepcji oraz wyniki dociekań własnych nad prawidłowościami widocznymi w sporze o wzorce racjonalności są przedstawione częściowo w artykułach nt. postępu naukowego, a podsumowane w artykule: *Od wzorca do wskaźnika racjonalności* (w: K. Jodkowski (red.), *Na czym polega racjonalność nauki?*, Lublin 1991, s. 9–27).

Nieopublikowana rozprawa doktorska pt. *Strukturalistyczne ujęcie teorii fizycznych* (Lublin 1980) zapoczątkowała włączenie się Jonkisz w nurt badań prowadzonych w nowym wówczas ujęciu zwanym strukturalnym, strukturalistycznym, teoriomnogościowym lub niezdaniowym. Ujęcie to było wówczas w Polsce mało znane. W rozprawie tej zostały odróżnione, właściwe dla tego ujęcia, teoriomnogościowe metody rekonstrukcji teorii od wypracowanej w tym ujęciu koncepcji teorii i rozwoju nauki. Zostały także uwzględnione poprawki i uzupełnienia ujęcia oryginalnego. Częstkowe wyniki tych badań i analiz zostały opublikowane w artykułach: *Strukturalne ujęcie teorii. Podstawowe własności, pojęcia i kierunki badań* (w: K. Jodkowski (red.), *Teoretyczny charakter wiedzy a relatywizm*, Lublin 1995, s. 39–54) oraz *Kilka uwag o J.D. Sneeda ujęciu teorii* (tamże, s. 55–77). Natomiast w artykule *Czy teorie strukturalistów są nieme?* (w: M. Heller, J. Mączka, J. Urbaniec (red.), *Sensy i nonsensy w nauce i w filozofii*, Tarnów 1999, s. 214–227) polemizuje z błędną interpretacją tzw. niezdaniowości teorii głoszonej w ujęciu strukturalnym. Do metod i wyników tego ujęcia nawiązał także w artykule *Semantyka bez logiki* (w: R. Kleszcz (red.), *Widnokrąg analityczny. Księga dedykowana profesorowi Adamowi Nowaczykowi dla uczczenia jego dorobku naukowego*, Łódź 2009, s. 161–168) oraz w tekście *O czym mówią teorie naukowe?* (w: P. Bylica, K. Kilian, R. Piotrowski, D. Sagan (red.), *Filozofia – nauka – religia. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Kazimierzowi Jodkowskiemu z okazji 40-lecia pracy naukowej*, Zielona Góra 2015, s. 65–78), w którym z pozycji strukturalizmu odniósł się do poglądów Kazimierza Jodkowskiego.

Najważniejsze wyniki badań, osiągnięte przez Jonkisz w ujęciu strukturalnym, są opublikowane w monografiach *Struktura, zmienność i postęp nauki. Ujęcie strukturalne* (Lublin 1990) oraz *Ciągłość teoretycznych wytworów nauki. Ujęcie strukturalne* (Lublin 1998). Pierwsza z tych monografii, wskazana jako główne osiągnięcie naukowe we wniosku habilitacyjnym, zawiera teoriomnogościowy model struktury oraz rozwoju i postępu nauki. W części dotyczącej struktury koncepcja ta jest wsparta na metodach oraz pojęciach i rozróżnieniach podstawowych dla ujęcia strukturalnego, zawiera jednak także nowe wyniki. Nawiązując do aktualnych wówczas dyskusji nad głoszoną w strukturalizmie tezą o niezdaniowości teorii, Jonkisz uzasadnił interpretację tej tezy w duchu konceptualizmu – teorie są strukturami pojęciowymi (w fizyce – matematycznymi)

stosowanymi do formułowania twierdzeń o rzeczywistości. Okazał przewagę takiego ujęcia nad tradycyjnymi koncepcjami zdaniowymi (utożsamiającymi teorie fizykalne, na wzór systemów dedukcyjnych, ze zbiorem konsekwencji aksjomatów zinterpretowanych empirycznie), a także nad interpretacjami idealistycznymi (platonizm widoczny w monografii Josepha Sneeda) i nihilistycznymi (Wolfganga Stegmüllera, według którego istnieją tylko teoretyzujący fizycy, a nie istnieją teorie). Wprowadził nowe ustalenia dotyczące empirycznego zasięgu i empirycznej treści teorii oraz propozycje w zakresie kryteriów tożsamości teorii – usuwające błąd (kolistości) w zastanych rozwiązaniach tej kwestii – dające podstawę do trafnego reprezentowania rozwoju (wersji) danej teorii. Wartościowe jest także wskazanie możliwości szerszego stosowania podstawowych pojęć i rozróżnień ujęcia strukturalistycznego: pojęcia elementu teoretycznego – nie tylko do praw i teorii fizykalnych; zrelatywizowanego do teorii pojęcia i kryterium teoretyczności – nie tylko do dzielenia funkcji (terminów) teorii naukowych na T -teoretyczne i T -obserwacyjne.

O ile wyniki odnoszące się do struktury teorii mają swoje odpowiedniki w koncepcjach wcześniejszych, to badania dotyczące zmian i postępu są zupełnie oryginalne pod względem sposobu ujęcia i uzyskanych rezultatów. Jest w nich zakładane tylko jedno pojęcie stosowane w ujęciu strukturalnym do badania relacji między kolejnymi teoriami, tj. pojęcie redukcji międzyteoretycznej (tzw. makrologicznej) – i to w taki sposób, że wszystkie uzyskane w analizach rozwiązania są niezależne od przyjętego określenia redukcji i że nie tracą one na wartości, nawet gdyby trzeba było definicję redukcji zmienić. W ujęciu zaproponowanym w *Ciągłości teoretycznych wytworów nauki* rozwój nauki jest ukazany jako ciąg zmian, czyli przejść od dotychczasowego do nowego wytworu nauki (wersji teorii, nowej teorii). Opracowana w tej monografii koncepcja rozwoju i postępu zawiera zarówno jakościową, jak i ilościową charakterystykę zmian dokonywanych w nauce. Charakterystyka jakościowa uwzględniała ściśle określone rodzaje zmian – zarówno tych zachodzących w obrębie danej teorii (tzw. modyfikacje i innowacje dokonywane w różnych warstwach teorii), jak i zmian prowadzących do wymiany teorii. Celem opisu ilościowego było zdefiniowanie pojęć, które trafnie oddawałyby znaczenie (rozmiar) dowolnych zmian dokonywanych w nauce, prowadzących do pojawienia się albo nowych wersji danej teorii, albo nowej teorii. Okazało się, że zaproponowany w tym celu zespół pojęć (podstawowe w tej grupie jest pojęcie tzw. rozwinięcia maksymalnego) pozwala mówić o rozumianej ściśle odległości między dowolnymi wytworami naukowymi, tj. dowolnymi wersjami dowolnych teorii. Mówiąc inaczej, została zdefiniowana funkcja metryczna, określona na parach wytworów naukowych, której wartości oddają wielkość zmiany (przejścia od danego do nowego wytworu). Funkcja ta jest metryką w przestrzeni teorii, które w ujęciu strukturalnym są ujmowane jako

uporządkowane zbiory (tzw. sieci) elementów teoretycznych. Analizy pojęcia ciągłości zmian naukowych doprowadziły m.in. do poprawienia pojęć używanych w dotychczasowych opisach zmian (m.in. pojęcia rewolucji naukowej), do rozróżnienia kategorii nieciągłości oraz ustalenia związków między wymianą teorii a odmianami rewolucji i rodzajami nieciągłości. Miary ilościowe dały także podstawę do określania i porównywania stopnia nieciągłości różnych zmian.

W monografii *Struktura, zmienność i postęp nauki. Ujęcie strukturalne* (Lublin 1990) została rozwinięta oryginalna koncepcja rozwoju naukowego. U jej podstaw leży nowe – i niezależne od sposobu rekonstruowania teorii naukowych – rozumienie postępu, uzasadnione w rozważaniach nieformalnych na tle okazanej w nich nieskuteczności zastanych koncepcji postępu. Rdzeniem tej koncepcji – zwanej koncepcją postępu względnego – jest rozpoznanie, że nie są trafne koncepcje, w których postęp jest uznany za kategorię opisową i bezwzględną, tj. jako zmierzanie do ostatecznego celu nauki. Przeciwnie, w trafnej i kryterialnej koncepcji trzeba przyjąć, że postęp jest kategorią oceną, a oceny są zrelatywizowane do wybranego stanu nauki (wzorca, układu odniesienia oceny postępu) – czyli do określonych teorii naukowych – względem którego ocenia się przeszłe zmiany dokonane w nauce, a nie jej przybliżanie do absolutnego celu. Wsparta na tym założeniu koncepcja postępu – rozwinięta w rozważaniach formalnych, korzystających z ustaleń co do struktury teorii oraz rodzajów i rozmiarów (znaczenia) zmian w nauce – daje możliwość rozróżniania progresywnej i regresywnej strony dowolnych zmian, a także zmian skrajnych pod względem postępu, tj. w pełni progresywnych vs. w pełni regresywnych. Określenie stopnia postępu dało podstawę do dzielenia zmian naukowych na kategorie według przysługujących im wartości postępu oraz porównywanie pod tym względem zmian wyróżnionych na podstawie kryteriów jakościowych. Zastosowanie pojęć metrycznych doprowadziło Jonkiszę do ukazania wielu, nieraz zaskakujących konsekwencji koncepcji postępu względnego. Na przykład takich, że w rozwoju nauki neutralne względem postępu są nie tylko zastoje (utrzymywanie tej samej teorii); że zastoje mogą się różnić stopniem progresywności/regresywności zależnie od tego, jakie wyniki – oceniane względem wyróżnionego stanu nauki – są w nich utrzymywane; że etapy wzrostu i fazy ubytku (odrzućcia pewnych wyników) krzyżują się ze zmianami progresywnymi i regresywnymi, czyli że mogą być także regresywne przypadki wzrostu i progresywne przypadki ubytku. W monografii została również ukazana różnica między jakościowo rozumianą pełną progresywnością a ilościowo ustalonym stopniem postępu: zmiany w pełni progresywne mogą się różnić stopniem postępu, a pośród zastoju są zarówno w pełni progresywne, jak i całkowicie regresywne, mimo że każdy zastój jest (ilościowo) neutralny względem postępu. Stała się też dostępna charakterystyka przypadków tzw. rozwidlenia postępu: zmiany idące w różnych kierunkach mogą być w równym stopniu

postępowe, chociaż nie jest postępowe żadne z przejść łączących dane odgałęzienia. Uzyskane wyniki są zgodne z faktami znanymi z dziejów nauki: bywało tak, że kolejne teorie były coraz lepsze, postęp na danej ścieżce (w ramach danego „paradygmatu”) był niewątpliwy i z przekonaniem ogłaszany, a w kontekście późniejszego rozwoju nauki ta ścieżka okazała się ślepą uliczką. W rozwijanej aparaturze pojęciowej zostały również potwierdzone prawidłowości zdroworozsądkowo oczywiste: że postęp zmian całościowych, prowadzących bezpośrednio do danego stanu, jest większy od jakichkolwiek przekształceń cząstkowych, a łącznie wzięty ciąg takich „drobnych kroków” doprowadza do postępu identycznego z osiągniętym w przejściu bezpośrednim (choć nie tak samo efektywnie), o ile przekształcenia stopniowe osiągają w końcu ten sam stan co zmiana całościowa, bezpośrednia. Została również okazana zgodność ustaleń ilościowych w zakresie postępu z ogólną miarą znaczenia zmian: ogólna wartość znaczenia dowolnej zmiany jest sumą dopełniających się wartości jej stopnia progresywności i stopnia regresywności.

Badania Jonkisz nad stopniem postępu ujawniły inną jeszcze stronę postępu naukowego, a mianowicie jego efektywność. Ogólne określenie efektywności dało się powiązać z ustaleniami w zakresie stopnia postępu, co doprowadziło do ilościowej charakterystyki tego pojęcia. Dysponując miarą efektywności, da się, według Jonkisz, ocenić pod tym względem różne rodzaje zmian (przejść w rozwoju), jak również ustalić minimalną i maksymalną wartość współczynnika efektywności. Uwzględnienie efektywności dało podstawę dla ujęcia ogólnej zależności między postępowaniem a rozmiarami zmian: postęp jest iloczynem rozmiarów i efektywności. Potraktowanie zmian jako wektorów w przestrzeni zorientowanej na stan nauki uznany za wzorcowy pozwoliło mówić ściśle m.in. o kierunku dowolnych zmian oraz o kierunku zmian względem siebie, np. o kierunkach rozwidlenia postępu. Dało się również wykazać, że wartości kątów kierunkowych (tzw. kątów odchylenia) dla poszczególnych rodzajów zmian zgadzają się z charakterystyką jakościową i ilościową wszelkich przekształceń. Okazało się przy tym np., że pośród zmian idących w jednym kierunku mogą się znajdować zarówno postępowe, jak i regresywne. Ogólny postęp zależy bowiem nie tylko od kierunku zmian, lecz także od ich rozmiarów. Jonkisz ustalił pewne wartości progowe dla rozmiarów zmian, po przekroczeniu których zmiany przestają być czysto progresywne, a gdy idą jeszcze dalej, mogą się stać w sumie regresywne, nawet mimo „właściwego” kierunku.

Należy podkreślić, że zawarta w omawianej monografii koncepcja postępu, obejmująca próbę charakterystyk ilościowych i geometryzacji zagadnień rozwoju i postępu, jest nowatorska w filozoficznych badaniach nad nauką, i to nie tylko w badaniach polskich. Badania nad strukturalizmem w nauce były kontynuowane przez Jonkisz we wspomnianej wyżej monografii *Ciągłość teoretycznych*

wytworów nauki. *Ujęcie strukturalne* (Lublin 1990). Są one mocno oparte na rezultatach opublikowanych w rozprawie habilitacyjnej; można nawet uznać, że są ich kontynuacją. W badaniach tych wykorzystano pojęcia podstawowe w strukturalnej rekonstrukcji teorii, wzbogacone o wyniki uzyskane w zakresie badania zmienności oraz o miary stopnia zmienności i postępu. Należy jednak podkreślić, że zostały w tej monografii zaproponowane nowe uściślenia tych podstawowych pojęć, a ponadto zostały sformułowane wnioski porównujące pojęcia właściwe dla ujęcia strukturalnego z pojęciami znanymi z tradycyjnych (zdaniowych) ujęć teorii. Pełniejsza od zastanych jest charakterystyka zasięgu teorii, zwłaszcza zasięgu empirycznego; są też określone pojęcia tzw. zawartości rdzenia i zawartości elementu teoretycznego (odpowiedniki tradycyjnie rozumianej treści teorii); wskazane są strukturalistyczne odpowiedniki pojęć, praw i teorii (odmiany modeli, elementy teoretyczne, sieci elementów teoretycznych); w końcu zostały uściśnione: pojęcie teorii fizykალnej (tzw. *F*-sieć elementów teoretycznych) i kryteria tożsamości dla tak rekonstruowanych teorii.

Całkowicie nowe są natomiast w tym ujęciu wyniki osiągnięte w badaniu ciągłości między wytworami nauki – prawami naukowymi, wersjami jednej teorii, odmiennymi teoriami – jak i wyniki składające się na ogólne ujęcie ciągłości. Podstawowe w tym zakresie ustalenia, dotyczące elementów teoretycznych (odpowiedniki praw naukowych), są stopniowo uogólniane tak, że da się je zastosować do badania ciągłości między bardziej złożonymi wytworami nauki. Połączenie tych ustaleń z miarami stopnia (znaczenia) zmian daje podstawę do mówienia o stopniu ciągłości i do opisywania zmian w nauce nieporównanie dokładniej niż za pomocą jakichkolwiek jakościowych, a zwłaszcza dychotomicznych kategorii, np. takich jak zmiany ewolucyjne = ciągłe, zmiany rewolucyjne = nieciągłe. Wprowadzone rozróżnienia pozwalają w sposób ścisły mówić nie tylko o stopniu ciągłości/nieciągłości, lecz także o aspektach ciągłości (teoretycznej, empirycznej) i łączyć miary ciągłości z kategoriami jakościowymi, tj. rodzajami zmian wewnątrzteoretycznych i przypadkami wymiany teorii. Ogólne prawidłowości, wykryte dzięki zastosowaniu miar ciągłości do kategorii jakościowych, zostały potwierdzone również dla przypadków przejść rewolucyjnych (od mikrodo makroewolucji – przy uściślonym w analizach ich rozumieniu). Da się np. okazać, że stopień nieciągłości tzw. mikroewolucji może być większy niż stopień nieciągłości rewolucji, czyli że mikroewolucja może być bardziej rewolucyjna niż rewolucja – a wynik ten potwierdza nietrafność dychotomicznego ujmowania zmian naukowych w kategoriach ewolucja vs. rewolucja.

Do wartościowych wyników doprowadziło Jonkiszę również badanie ciągłości połączone z koncepcją postępu względnego, rozwiniętą w rozprawie habilitacyjnej. Zgodnie z tą koncepcją postęp może być oceniany tylko względem wybranego ogółu rezultatów naukowych. W kontekście ujęcia rozwijanego w monografii

Ciągłość teoretycznych wytworów nauki znaczy to, że przestrzeń teorii, czyli ogół F -sieci, musi być zorientowana, tzn. trzeba wskazać wyróżniony jej punkt, czyli tzw. sieć N_w interpretowaną jako ogół rezultatów naukowych, względem których ocenia się postęp. W praktyce naukowej jest to ogół rezultatów aktualnie uznawanych – zgodnie przez wszystkich albo tylko przez zwolenników nowej teorii. W rekonstrukcjach dziejów nauki jako podstawę można wybrać dowolny jej stan. Stopień postępu wskazuje, na ile dana zmiana, tj. przejście od jakiegoś aktualnego rezultatu (stanu) do nowego, zbliżyła rozwój nauki do stanu N_w . Okazało się, że kategorie zmian wyróżnione w zaproponowanej, strukturalistycznie uściślonej koncepcji postępu względnego krzyżują się z zakresami pojęć jakościowych wyróżnionych w opisie ciągłości. Zmiany o równym stopniu ciągłości – ogólnie: ciągłe, nieciągłe, neutralne względem ciągłości; zmiany wewnątrzteoretyczne i przejścia do nowej teorii; przypadki całkowitej eliminacji i akceptacji; wszystkie zdefiniowane odmiany przejść rewolucyjnych etc. – znajdują się wszystkich rodzajach zmian wydzielanych według stopnia postępu, a więc pośród zmian ogólnie postępowych (dodatni stopień postępu), ogólnie regresywnych (stopień ujemny), a także w grupie zmian neutralnych względem postępu (stopień zeroowy). Jedynie przejścia całkowicie ciągłe, czyli zastoje, są w tym ujęciu obecne wyłącznie w klasie przejść neutralnych względem stopnia postępu, co jest zgodne z faktem, że przejścia takie nie zbliżają nie tylko do N_w , lecz do żadnego punktu w przestrzeni F -sieci (zerowa długość wyróżnia przypadki zastoju spośród innych zmian neutralnych względem postępu). Równocześnie nawet ten sam przypadek zastoju, oceniany w jakościowych kategoriach postępu, może być uznany – zależnie od sieci N_w przyjętej jako podstawa oceny – za w pełni progresywny, częściowo progresywny, częściowo regresywny albo w pełni regresywny (jeśli polega na utrzymywaniu wyłącznie rezultatów odrzuconych na etapie rozwoju nauki reprezentowanym przez N_w).

Wyniki uzyskane w omawianej monografii przemawiają za tezą o porównywalności wytworów nauki, a wobec tego także za współmiernością teorii naukowych. Niewspółmierność – opisywana przez filozofów i historyków nauki, a także dostrzegana przez niektórych uczonych w naukach przyrodniczych – jest na pewno do przewyciężenia na poziomie badań metanaukowych, w których – ustalwszy wspólne kryteria – da się intersubiektywnie opisywać zmiany składające się na rozwój, ciągłość i osiągnięty w nauce postęp.

Warto podkreślić, że wyniki uzyskane przez Jonkiszę w obu monografiach układają się w całość powiązaną definicyjnie i dowodowo. Chodzi o to, że gdy przyjmie się podstawowe założenia rozwijanych w nich koncepcji – a zwłaszcza jeśli się uzna, że zmiany składające się na rozwój nauki przejawiają się w kolejnych pojęciach, prawach i teoriach, a wytwory te są trafnie reprezentowane elementami teoretycznymi i ich uporządkowanymi zbiorami (sieciami) – wtedy trzeba

uznać konsekwencje tych założeń, czyli uznać wyniki za odnoszące się – także gdy są przełożone na język niezależny od zastosowanego w monografiach ujęcia teoriomnogościowego – do nauki: jej wytworów, rozwoju, ciągłości i postępu. Wyniki zawarte w obu monografiach znacząco rozwijały ujęcie strukturalne, co zgodnie podkreślili recenzenci dorobku Jonkisz, rekomendując także opublikowanie tych monografii w języku angielskim.

Problematyki ciągłości i postępu nauki dotyczą również inne publikacje Jonkisz, a także badania zespołowe, w których uczestniczył w kolejnych latach swojej pracy naukowej. W artykule *Zagadnienie postępu naukowego w ujęciu strukturalistycznym* („Roczniki Filozoficzne” 1984, t. 32, z. 3, s. 149–172) są omówione założenia i wcześniejsze wyniki strukturalistycznego ujęcia postępu. Uczestnictwo w projekcie pt. *Sposoby porównywania teorii* (grant kierowany w latach 1991–1993 przez Koję, a w latach 1994–1996 przez Jodkowskiego) zaowocowało nie tylko autorską monografią na temat ciągłości, lecz także zbiorową publikacją zredagowaną wspólnie z Kojem pt. *On Comparing and Evaluating Scientific Theories* (Amsterdam, Atlanta 2000), w której swoje artykuły opublikowali także współtwórcy ujęcia strukturalistycznego – Wolfgang Balzer i Carlos Ulises Moulines, a Jonkisz przedstawił najważniejsze wyniki własnej koncepcji postępu w rozdziale *On Relative Progress in Science* (tamże, s. 199–234). Podstawowe idee i wyniki osiągnięte w badaniach nad ciągłością są omówione zwięźle i w sposób nieformalny w artykule *Ciągłość rozwoju nauki* („Ruch Filozoficzny” 2001, t. 58, nr 1, s. 55–61), a rezultaty rozważań nad postępowaniem są spopularyzowane w tekście *O pojęciu postępu i postępie naukowym* (w: R. Mrózek (red.), *Kultura – język – edukacja*, t. 1, Katowice 1995, s. 187–199) oraz w *Kłopoty z postępowaniem naukowym* („Forum Akademickie” 1998, nr 2, s. 42–44).

Do innych dyskutowanych wówczas koncepcji postępu Jonkisz odniósł się w artykułach *Czy L. Laudana teoria postępu jest progresywna?* („Roczniki Filozoficzne” 1986, t. 34, z. 3, s. 87–102); *Pojęcie postępu według niektórych współczesnych filozofów* (K.R. Poppera, T.S. Kuhna, I. Lakatosa, L. Laudana, J.D. Sneed) („Ruch Filozoficzny” 1987, t. 44, nr 3-4, s. 286–292); *Analiza monografii C. Dilwortha pt. Scientific Progress. A Study Concerning the Nature of the Relation Between Successive Scientific Theories* („Zagadnienia Naukoznawstwa” 1988, t. 24, nr 1, s. 163–174); *C. Dilwortha koncepcja teorii naukowych i postępu* (w: K. Jodkowski (red.), *Teoretyczny charakter wiedzy a relatywizm*, Lublin 1995, s. 333–350).

Kolejnym obszarem zainteresowań Jonkisz jest zagadnienie prawdy. W centrum badań znalazła się klasyczna koncepcja prawdy i pytanie, czy można ją zaaplikować do teorii naukowej pojmowanej np. w duchu strukturalistycznym. Sprawozdawczy, uzupełniony wyjaśnieniami i uwagami, jest artykuł poświęcony koncepcji Alfreda Tarskiego pt. *Semantyczne ujęcie klasycznej koncepcji prawdy*

(w: *O prawdzie*, t. 1, Cieszyn 1992, s. 1–23). Wyniki własnych badań Jonkisz przedstawił w czterech artykułach: *Klasyyczna koncepcja prawdziwości a strukturalne ujęcie teorii* (w: A. Jonkisz, W. Morszczyński (red.), *Postacie prawdy*, t. 1, Cieszyn 1996, s. 151–177); *Klasyczne pojęcie prawdy w koncepcjach postępu naukowego* (w: A. Jonkisz (red.), *Postacie prawdy*, t. 2, Cieszyn 1997, s. 117–132); *O klasycznym pojęciu prawdy w kontekście współczesnej fizyki i filozofii fizyki* (w: J. Bańka, B. Szubert (red.), *Przybliżanie przeszłości. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Czestawowi Głombikowi w czterdziestolecie pracy nauczycielskiej*, Katowice 1998, s. 74–80); *Pojęcie prawdy w koncepcjach teorii naukowych* (w: A. Jonkisz (red.), *Postacie prawdy*, t. 3, Katowice 1999, s. 65–76). W pracach tych Jonkisz podkreślał nieusuwalność klasycznego pojęcia prawdy z koncepcji teorii – nawet teorii rozumianych, jak w strukturalizmie, niezdaniowo – a z drugiej strony uzasadnił ograniczenia w stosowaniu tego pojęcia bezpośrednio do teorii oraz w koncepcjach postępu.

Jonkisz badał też zagadnienia ontologiczne i aksjologiczne nauki. Zagadnienia z zakresu ontologii nauki podjął już w rozprawie habilitacyjnej (jest im poświęcona część RI.2.4), a także w polemicznym artykule *Czy trzeba pytać, jak istnieją teorie fizykalne?* (w: K. Jodkowski (red.), *Teoretyczny charakter wiedzy a relatywizm*, Lublin 1995, s. 84–95) i w przetłumaczonym z angielskiego artykule Richarda M. Buriana *Ontological Progress in Science (Teoretyczny charakter wiedzy a relatywizm*, w: tamże, s. 245–270). Natomiast problematyka aksjologii nauki była przedmiotem badań w programie *Wartości i wartościowania w nauce i filozofii* (RPIII22), w którym Jonkisz kierował grupą tematyczną VIC – *Historia rozwoju wybranych kategorii metodologicznych funkcjonujących ewaluacyjnie*, w której pracowało 14 osób z 6 ośrodków akademickich (m.in. Jodkowski, Alina Motycka, Jan Andrzej Pomorski, Wojciech Sady, Stefan Symotiuk, Andrzej Leszek Zachariasz). Wyniki osiągnięte w badaniach tej grupy zostały przedstawione w pięciu pracach monograficznych (prace te stały się podstawą jednego przewodu doktorskiego i czterech przewodów habilitacyjnych) oraz w 27 rozprawach i artykułach. Do problematyki aksjologicznej odniósł się także w artykule *Zmienność nauki: uczeni i wartości zamiast „Przyrody, Cudu i Tajemnicy”* (w: J. Pomorski (red.), *Wartość relatywizmu jako postawy poznawczej*, Lublin 1990, s. 105–110).

Ważnym obszarem badawczym Jonkisz jest metaetyka i etyka. Zasadniczo nie uprawia on wprost etyki normatywnej. W jego pracach z zakresu etyki dominują analizy semiotyczne, metodologiczne, a także porównawcze. W dużej mierze odnoszą się one do dyskusji podejmowanych w polskiej metaetyce ukształtowanej przez czołowych przedstawicieli Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. Charakteryzując nastawienie metaetyczne Jonkisz, należy podkreślić, że opowiada się za akognitywizmem, tj. uzasadnia pogląd, że oceny i normy nie są zdaniem w sensie

logicznym, ale są wyrazem zmieniającego się w rozwoju społeczeństw nastawienia do zagadnień moralnych, do kryteriów piękna etc. Takie zrelatywizowanie nie grozi jednak subiektywizmem i nihilizmem, bo oceny i normy mogą być intersubiektywnie dyskutowane. Jonkisz jest zwolennikiem etyki empirycznej (w duchu Arystotelesa), etyki sprawdzanej (testowanej) przez sądy uznawane w dziedzinie moralności (w praktyce, a nie teorii moralnej), którą etyka ma normować.

Pośród kwestii metaetycznych najważniejsze w badaniach Jonkisz jest zagadnienie prawdziwości oraz uzasadniania ocen i norm. Zastosowanie aparatu współczesnej logiki języka umożliwiło mu sprecyzowanie kilku kwestii dotyczących problematyki prawdy w etyce. Własne poglądy w tym zakresie, osadzone w kontekście innych koncepcji metaetycznych, przedstawił w artykułach: *Pojęcie zdania w sensie logicznym a koncepcja prawdziwości ocen etycznych* („Studia z Filozofii Polskiej” 2009, t. 4, s. 87–102); *Prawdziwość i uzasadnianie sądów etycznych* (w: P. Duchliński (red.), *W kręgu inspiracji personalizmu etycznego. Slipko – Tischner – Styczeń*, Kraków 2012, s. 179–198); *Prawda w etyce. Rozważania w kontekście koncepcji Mariana Przełęckiego* (w: A. Brożek, J. Jadacki (red.), *Księga pamiątkowa Marianowi Przełęckiemu w darze na 90-lecie urodzin*, Lublin 2014, s. 211–222). W artykułach tych sformułował argumenty przeciwko kognitywistycznej koncepcji ocen i norm oraz uzasadnił, że mimo iż nie przysługuje im wartość logiczna, to mogą być intersubiektywnie uzasadniane, a niekognitywistycznej etyce nie grozi popadnięcie w subiektywizm ani nihilizm. Według Jonkisz oceny i normy mogą być dyskutowane, można przytaczać za nimi określone racje, które w praktyce mogą mieć wiążący charakter dla działającego podmiotu. Swoje metaetyczne poglądy formułował na kanwie dyskusji prowadzonej z etykami o orientacji kognitywistycznej – np. z Przełęckim. W nieformalnych analizach metaetycznych odniósł się do koncepcji wartości Czeżowskiego w artykule *Pojęcie wartości w koncepcji metaetycznej Tadeusza Czeżowskiego* („Studia z Filozofii Polskiej” 2007, t. 2, s. 27–37), a do epistemologii wartości Przełęckiego w artykule *O poznaniu wartości. Uwagi do koncepcji metaetycznej Mariana Przełęckiego* (tamże, s. 71–83).

Ważne miejsce w badaniach Jonkisz zajmują analizy nawiązujące do Czeżowskiego tzw. logiki dóbr. W swoich pracach Jonkisz zrekonstruował i poprawił tę koncepcję oraz zaproponował jej rozwinięcie w formalną teorię wartości w takich artykułach, jak: *Tadeusza Czeżowskiego formalne pojęcie wartości* (w: W. Tyburski, R. Wiśniewski (red.), *Polska filozofia analityczna. W kręgu Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. Księga poświęcona pamięci Ryszarda Jadczyka*, Toruń 1999, s. 197–206); *Formalna teoria wartości* („Filozofia Nauki” 1998, t. 6, nr 3–4, s. 121–132); *O tak zwanej logice dóbr* (w: W. Strawiński, M. Grygianiec, A. Brożek (red.), *Myśli o języku, nauce i wartościach. Księga ofiarowana Profesorowi Jankowi Juliuszowi Jadackiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa 2006,

s. 421–429). Porównał także koncepcję logiki dóbr z teorią użyteczności Oskara Morgensterna i Johna von Neumanna w pracy *Aksjomatyczna teoria użyteczności O. Morgensterna i J. von Neumanna a T. Czeżowskiego formalna teoria wartości* (w: W. Tyburski, R. Wiśniewski (red.), *Tadeusz Czeżowski (1889–1981): dziedzictwo idei: logika – filozofia – etyka*, Toruń 2002, s. 135–143) – okazując, że definicje podane przez Czeżowskiego (w latach dwudziestych ubiegłego wieku), odpowiednio poprawione i uzupełnione, mogą zastąpić aksjomatykę przyjętą w teorii użyteczności.

Zagadnienia etyczne w ujęciu porównawczym podjął w artykule pt. *Pojęcie i zasady sprawiedliwości w koncepcjach K. Ajdukiewicza i T. Ślipki* („Gentes & Nations. Studia z Zakresu Spraw Międzynarodowych” 2010, z. 1, s. 9–20). Jest także współautorem artykułu z etyki stosowanej napisanego wspólnie z Katarzyną Szmaglińską oraz Moniką Fajler pt. *Efekt placebo/nocebo prognozy lekarskiej* („Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu” 2017, t. 23, nr 1, s. 1–6).

W etyce wskazującej sposób życia bliski jest mu epikureizm (Epikur, Michela de Montaigne’a zasady życia), stoickie zalecenie powściągnięcia emocji rozumem i zasady życia w społeczności oraz realistyczny postulat zmniejszania rozmiarów zła i sprzyjania sprawiedliwości (Wolter).

Ważnym obszarem badawczym są dla Jonkiszta zagadnienia semiotyczne. Odnosząc się do innych koncepcji semiotycznych, uzasadnił własne poglądy w artykułach dotyczących problematyki znaku: *Pojęcie znaku i podziały znaków. Ujęcie metodologiczne* („Studia z Filozofii Polskiej” 2018, t. 13, s. 65–82) oraz problematyki nazw: *O nazwach. Uwagi na marginesie prac prof. J.J. Jadackiego* (w: A. Brożek, A. Chybińska, M. Grygianiec, M. Tkaczyk (red.), *Mysli o języku, nauce i wartościach. Ser. 2, Profesorowi Jackowi Juliuszowi Jadackiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa 2016, s. 185–194); *O wyrażeniach i nazwach* („Studia z filozofii polskiej” 2016, t. 11, s. 39–56).

Obszernie odniósł się do zagadnień podziału logicznego. Podał krytycznej dyskusji zastane koncepcje podziału i sformułował postulaty co do trafnego ujęcia tej problematyki w artykule *Koncepcje podziału. Uwagi i postulaty metodologiczne* („Studia z Filozofii Polskiej” 2017, t. 12, s. 37–55), a własną koncepcję podziału przedstawił w tekstach: *Podział. Pojęcia i rozróżnienia ogólne* (tamże, s. 61–71) oraz *Podział podziałów. Ujęcie metodologiczne* („Ruch Filozoficzny” 2017, t. 72, nr 2, s. 95–109).

W ostatnich latach skierował swoje zainteresowania badawcze na problematykę pytań i odpowiedzi. Częstkowe wyniki własnych badań przedstawił w artykułach *Wieloznaczność zdań pytajnych* („Filozofia Nauki” 2019, t. 27, nr 4, s. 115–134) i *Struktura pytań* („Filozofia Nauki” 2020, t. 28, nr 1, s. 25–60), a pełną koncepcję w monografii pt. *Pytania i odpowiedzi. Ujęcie teoriomnogościowe* (Kraków 2020). Do wyników w niej zawartych odniósł się – także w kontekście

polemicznym i dyskusji nad monografią – w artykułach: *Logiczne ujęcie pytań i odpowiedzi. Uwagi merytoryczne i metodologiczne* („Roczniki Filozoficzne” 2021, t. 69, nr 4, s. 315–356) oraz *The Role of the Notion of a Proper Answer in the Logic of Questions: Methodological Remarks and Postulates* („Rocznik Filozoficzny Ignatianum” 2021, t. 27, nr 1, s. 319–340). Warunki poprawności językowej pytania są omówione w pracy *Pytanie poprawnie sformułowane* (w: U. Szuszcik (red.), *Kształcenie pedagogiczne, artystyczne i etnologiczne w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. 50-lecie tradycji (1971–2021)*, Katowice 2022, s. 91–104), a wyniki własnej koncepcji pytań zastosował w artykule polemicznym *Czy spory filozoficzne są rozstrzygalne?* („Studia z Filozofii Polskiej” 2008, t. 3, s. 75–81) oraz w *Pytanie o wolność wolnej woli z punktu widzenia erotetyki* (w: A. Jonkisz, J. Poznański SJ, J. Kosztyen (red.), *Zrozumieć postrzeganie i pojmowanie człowieka oraz świata. Prace dedykowane Profesorowi Józefowi Bremerowi SJ z okazji 70-lecia urodzin*, Kraków 2023, s. 197–214). Obszerne opracowanie wybranych zagadnień semiotyki logicznej znajduje się w rozdziałach I–V i VIII monografii pt. *Zagadnienia semiotyki logicznej i ogólnej metodologii nauk* (Kraków 2023).

Ostatnimi, ale nie mniej ważnymi obszarami badawczymi są metodologia nauk i logika formalna. Problematyce metodologicznej zostały poświęcone rozdziały: *Ogólna charakterystyka języka* (w: A. Jonkisz, L. Niebrój (red.), *Metodologiczne podstawy badań naukowych w medycynie z elementami ogólnej metodologii nauk*, Katowice 2010, s. 13–40); *Budowanie języka i opis dziedziny badań* (tamże, s. 42–60), *Formułowanie problemów badawczych* (tamże, s. 62–73) i *Uzasadnianie zdań* (tamże, s. 75–83). Podręcznikowe omówienie wybranych zagadnień ogólnej metodologii nauk znajduje się także w książkach autorskich: *Logika ogólna* (Bielsko-Biała 2003) oraz *Elementy logiki stosowanej* (Bielsko-Biała 2011, 2015), a szersze ich opracowanie w rozdziałach VI–IX książki *Zagadnienia semiotyki logicznej i ogólnej metodologii nauk* (Kraków 2023).

W semiotyce logicznej Jonkisz zaproponował nowe rozróżnienia w teorii znaku (ogólne pojęcie znaku, rodzaje znaków), w teorii wyrażen zdaniowych (m.in. wąskie rozumienie zdania logicznego) i wyrażen nazwowych (m.in. uściślenie semantycznego pojęcia nazwy, relacje między zakresami pojęć nazwy – syntaktycznym, semantycznym i pragmatycznym, supozycje nazw), a zwłaszcza podał ogólne ujęcie zdań pytajnych: ich struktury, rodzajów, wieloznaczności oraz pytań i odpowiedzi. W ogólnej metodologii, jak już wyżej o tym wspomniano, nowatorska jest sformułowana przez Jonkisz koncepcja podziału (zwłaszcza ogólne ujęcie podziału podziałów), a także porządkujące ujęcie sposobów uzasadniania pośredniego, a zwłaszcza wyniki w teorii pytań i odpowiedzi (warunki dobrze postawienia pytania, wymagania metodologiczne stawiane odpowiedziom). W swojej koncepcji pytań Jonkisz nawiązuje do poglądów Kazimierza Ajdukiewicza, które znacząco uzupełnia i rozwija: m.in. uściśła rozumienie trafności

(odpowiednik Ajdukiewicza warunku właściwego postawienia) i uzasadnia nowe ustalenia co do trafności pytań (zwłaszcza pytań do rozstrzygnięcia), proponuje nową koncepcję odpowiedzi, obejmującą między innymi pełny podział odpowiedzi oraz ustalenia co do relacji między ich kategoriami.

W logice formalnej głównym wynikiem Jonkisz jest podręcznikowe opracowanie wybranych zagadnień, w którym nowe jest pełne ujęcie zależności definicyjnych między funktorami prawdziwościowymi, zmodyfikowanie (usprawniające stosowanie) metody Venna, a także charakterystyka operatorów jako kategorii funktorów. Podstawy logiki formalnej zostały omówione we wspomnianych już podręcznikach *Logika ogólna* (Bielsko-Biała 2003) i *Elementy logiki stosowanej* (Bielsko-Biała 2011, 2015) oraz w szerszych opracowaniach: *Zagadnienia logiki formalnej i ogólnej teorii mnogości* (w druku) i *Zagadnienia syntaktyki i semantyki systemów dedukcyjnych* (w druku).

Jonkisz jest także współautorem przeglądowego artykułu z zakresu historii filozofii pt. *Logika i metodologia nauk* (w: P.S. Mazur, P. Duchliński, P. Skrzydlewski (red.), *Przewodnik po polskiej filozofii chrześcijańskiej XX i XXI wieku*, Kraków 2020, s. 17–44) opracowanego wspólnie z Jackiem Poznańskim w ramach grantu *Pomniki polskiej filozofii chrześcijańskiej* (2017–2020) realizowanego przez Akademię Ignatianum w Krakowie.

Patrząc całościowo na dorobek filozoficzny Profesora Adama Jonkisz, należy podkreślić, że wszystkie jego badania są spójne wzorcem filozofowania nawiązującym do Szkoły Lwowsko-Warszawskiej i obecnym w środowisku filozoficznym KUL w czasie Jego studiów oraz kontaktów naukowych z badaczami takimi, jak Kamiński czy Koj, którzy wpajali wysokie logiczno-metodologiczne standardy w badaniach filozoficznych. Dlatego Jubilat ceni i promuje filozofię, w której tezy są wygłaszane i uznawane z mocą odpowiednią do ich uzasadnienia oraz mogą być przedmiotem racjonalnych, rozstrzygalnych sporów. Stąd tak duży nacisk na logikę, semiotykę i metodologię, które w Jego przekonaniu stanowią nieocenioną pomoc w formułowaniu i rozwiązywaniu problemów oraz dyskutowaniu uzyskanych wyników. Taka postawa filozoficzna jest godna naśladowania, przekazywania i promowania w kolejnych pokoleniach adeptów nie tylko filozofii, ale również innych nauk: ścisłość wypowiedzi i rzetelne uzasadnianie tez powinno być epistemicznym i moralnym obowiązkiem każdego badacza.